

– надсилати власникам, керівникам підприємств подання про невідповідність окремих посадових осіб займаній посаді, передавати в необхідних випадках матеріали органам прокуратури для притягнення їх до кримінальної відповідальності.

Посадові особи органів державного нагляду за охороною праці несуть відповідальність за виконання покладених на них обов'язків згідно з законодавством.



Рис. 1. Органи, які здійснюють управління, нагляд і контроль за станом умов праці та охорони праці

#### Використані джерела

1. *Практикум із охорони праці : Навчальний посібник / В.Ц. Жидецький, В.С. Джигерей, В.М. Сторожук та ін; За ред. В.Ц. Жидецького. – Львів: Афіша, 2000.*
2. *Геврик Є.О. Охорона праці : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Є.О. Геврик. – К.: Ельга, Ніка-центр, 2003.*

Лаврук І.В.  
(Полтава)

#### ПОПЕРЕДЖЕННЯ НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ В ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ

В умовах ринкової економіки зростають вимоги до професійної підготовки працівників, яка поряд з фаховими компетенціями передбачає вміння надійно та безпечно працювати.

Державна політика в галузі охорони праці ґрунтується на головному принципі пріоритетності життя та здоров'я працівників перед будь-якими результатами виробничої діяльності. Реалізація цієї політики передбачає

виконання багатьох заходів з підвищення рівня безпеки праці, але головним серед них є формування у працівників засобами освіти мотивації щодо посилення відповідальності особи за власну та колективну безпеку під час професійної діяльності.

Аналізуючи причини нещасних випадків, дуже прикро усвідомлювати те, що в більшості нещасних випадків можна було б запобігти. Профілактична робота буде ефективною, коли в цьому будуть брати участь батьки та громадськість.

Шкільний травматизм діти дістають на уроках фізкультури, під час перерв, у класах, коридорах. Основними його причинами є недостатня виховна робота: у таких школах діти проводять перерви, як їм заманеться. Окремі викладачі не знають основи запобігання травм або нехтують ними: допускають перевантаження навчальних майстерень під час проведення занять, дозволяють учням приходити на уроки у повсякденному одязі. Як і при будь-яких видах дитячого травма зиму у даному разі при плануванні профілактичних заходів треба керуватись двома основними принципами: чітко налагоджена організація трудового процесу і високо освітньо-виховна робота. Діти повинні усвідомлювати, що під час виробничого навчання треба бути надзвичайно уважними, зібраними, ретельно виконувати всі постанови вчителя, строго дотримуватись техніки безпеки.

При будь-яких видах дитячого травматизму дорослим необхідно дотримуватися двох основних принципів: чітко налагоджена організація трудового процесу і високоорганізована освітньо-виховна робота.

З метою координації і впорядкування діяльності навчальних закладів, органів управління освітою і наукою з питання профілактики травматизму Міністерством освіти і науки України розроблено і затверджено "Заходи щодо профілактики травматизму невиробничого характеру", "Галузеву програму поліпшення стану безпеки, гігієни праці та виробничого середовища в навчальних закладах, установах, підприємствах Міністерства освіти і науки України ". Реалізується Державна програма запобігання дитячій бездоглядності та інші.

Відповідно до Закону України "Про охорону праці" Міністерством розроблено та затверджено "Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і закладах освіти", "Положення про порядок розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах".

Система навчання і перевірки знань з безпеки життєдіяльності в галузі освіти – це 11,5 мільйона тих, хто навчається і навчає, а також ознайомлення батьківської громадськості країни (біля 15 млн.чол.) з проблемами стосовно безпеки дітей і їх оточення, введення курсу "Основи здоров'я".

В кожному кабінеті є правила техніки безпеки при різних видах робіт. На початку кожного уроку потрібно їх повторювати.

Для попередження виникнення нещасних випадків у закладах освіти необхідно розробити ряд норм і правил для закладів освіти:

- Посилити контроль за організацією туристсько-екскурсійних перевезень учнів автобусами, проведенням туристських походів, експедицій та екскурсій з учнівською молоддю: своєчасно надавати інформацію про виїзди організованих груп дітей за межі міста (області).

- Вжити дієвих заходів щодо виконання законодавства в частині збереження життя і здоров'я дітей, зокрема з питань профілактики шлунково-кишкових захворювань, дитячого дорожньо-транспортного травматизму, дотримання норм виробничої санітарії, пожежної безпеки, правил поведінки в громадських місцях, при користуванні громадським транспортом, біля водоймищ тощо.

- Вирішити питання щодо надання лікувально-профілактичними закладами оперативної інформації на місцях про нещасні випадки, якщо вони сталися з учнями, вихованцями на відповідній території, для вжиття запобіжних заходів та своєчасного інформування про них.

- Провести первинні інструктажі з безпеки життєдіяльності учнів та вихованців (про дотримання правил пожежної безпеки, безпеки дорожнього руху, про небезпечність перебування біля річок і водоймищ, при використанні піротехніки тощо ) з реєстрацією у відповідних журналах.

- Черговим по відділу освіти обов'язково і негайно інформувати відповідальних чергових управління освіти і науки про надзвичайні ситуації які виникли по закладах.

- Посилити контроль за профілактичною роботою щодо запобігання нещасним випадкам.

- Скласти та затвердити графік чергування педагогічних працівників на травмонебезпечних ділянках (сходи, коридори, їдальня тощо).

- Відповідно до нормативних документів своєчасно розглядати випадки травмування дітей та повідомляти про них управління освіти.

- Надавати консультативну допомогу класним керівникам з питань організації роботи щодо запобігання нещасним випадкам.

- Оновити куточок з безпеки життєдіяльності та запобігання різним видам травматизму.

- Запрошувати фахівців ДАІ, пожежних частин, СЕС, лікарів, наркологів, органів МВС, прокуратури для проведення занять з «Основ здоров'я».

- Проводити просвітницьку роботу з батьками з питань основ безпеки життєдіяльності, захисту дітей від будь-яких форм фізичного або психічного насильства.

Щоб забезпечити належний рівень безпеки праці працівник зобов'язаний: дбати про особисту безпеку і здоров'я, а також про безпеку і здоров'я інших працівників під час виконання будь-яких робіт; знати і

виконувати вимоги нормативно-правових актів з охорони праці, правила експлуатації обладнання, користуватися засобами колективного та індивідуального захисту та проходити необхідні медичні огляди.

Водночас, нерідко при настанні нещасного випадку у деяких закладах освіти, настає повний колапс і розгубленість при визначенні алгоритму дій і веденні необхідної документації, недостатня психологічна готовність попри наявність положень про розслідування нещасних випадків та вказаній у них необхідності тренувань.

Бракує в достатній кількості укомплектованих необхідним аптечок і, саме, коштів для забезпечення функціонування на належному рівні системи охорони праці та безпеки життєдіяльності.

Недостатньо чітко і широко заповнюються акти розслідування і розробляються заходи щодо недопущення подібних випадків. Робота з планування і виконання заходів з охорони праці, пожежної безпеки, попередження дорожнього травматизму, дотримання санітарних та протиепідемічних заходів часто відсутня або формальна.

У разі нещасного випадку з учнем школи потерпілий або свідок нещасного випадку негайно сповіщає безпосереднього керівника навчального закладу, який зобов'язаний:

- терміново організувати першу долікарську медичну допомогу потерпілому, у разі необхідності його доставку до лікувально-профілактичного закладу;
- повідомити про те, що сталося, керівництво закладу;
- повідомити батькам потерпілого (особі, яка представляє його інтереси);
- зробити запит висновку з лікувально-профілактичного закладу про характер і тяжкість ушкодження потерпілого;
- до прибуття комісії з розслідування нещасного випадку зберегти обстановку на місці в тому стані, в якому вона була на момент події (якщо це не загрожує життю і здоров'ю тих, хто оточує, і не призведе до більш тяжких наслідків), а також вжити заходів до недопущення подібних випадків.

Система управління охороною праці, як підсистема загальної системи управління виробництвом, повинна передбачати такі функції:

- організацію і координацію робіт (обов'язки, відповідальність, повноваження керівників різного рівня, осіб, які виконують та перевіряють виконання роботи);
- облік, аналіз та оцінка ризиків;
- планування показників стану умов та безпеки праці;
- контроль планових показників та аудит всієї системи;
- коригування, запобігання та можливість адаптації до обставин, які змінюються;
- заохочення працівників за активну участь та ініціативу щодо здійснення заходів з підвищення рівня безпеки та поліпшення умов праці.

Завдяки цій системі повинні забезпечуватися вирішення таких основних завдань:

- професійний добір працівників, які виконують роботи підвищеної небезпеки з урахуванням стану їхнього здоров'я та психофізіологічних показників;
- навчання та пропаганда з охорони праці;
- безпека обладнання;
- безпека виробничих процесів;
- безпека будівель та споруд;
- забезпечення нормативних санітарно-гігієнічних умов праці;
- наявність засобів індивідуального захисту (ЗІЗ);
- оптимальні режими праці та відпочинку;
- лікувально-профілактичне обслуговування працюючих;
- санітарно-побутове обслуговування.

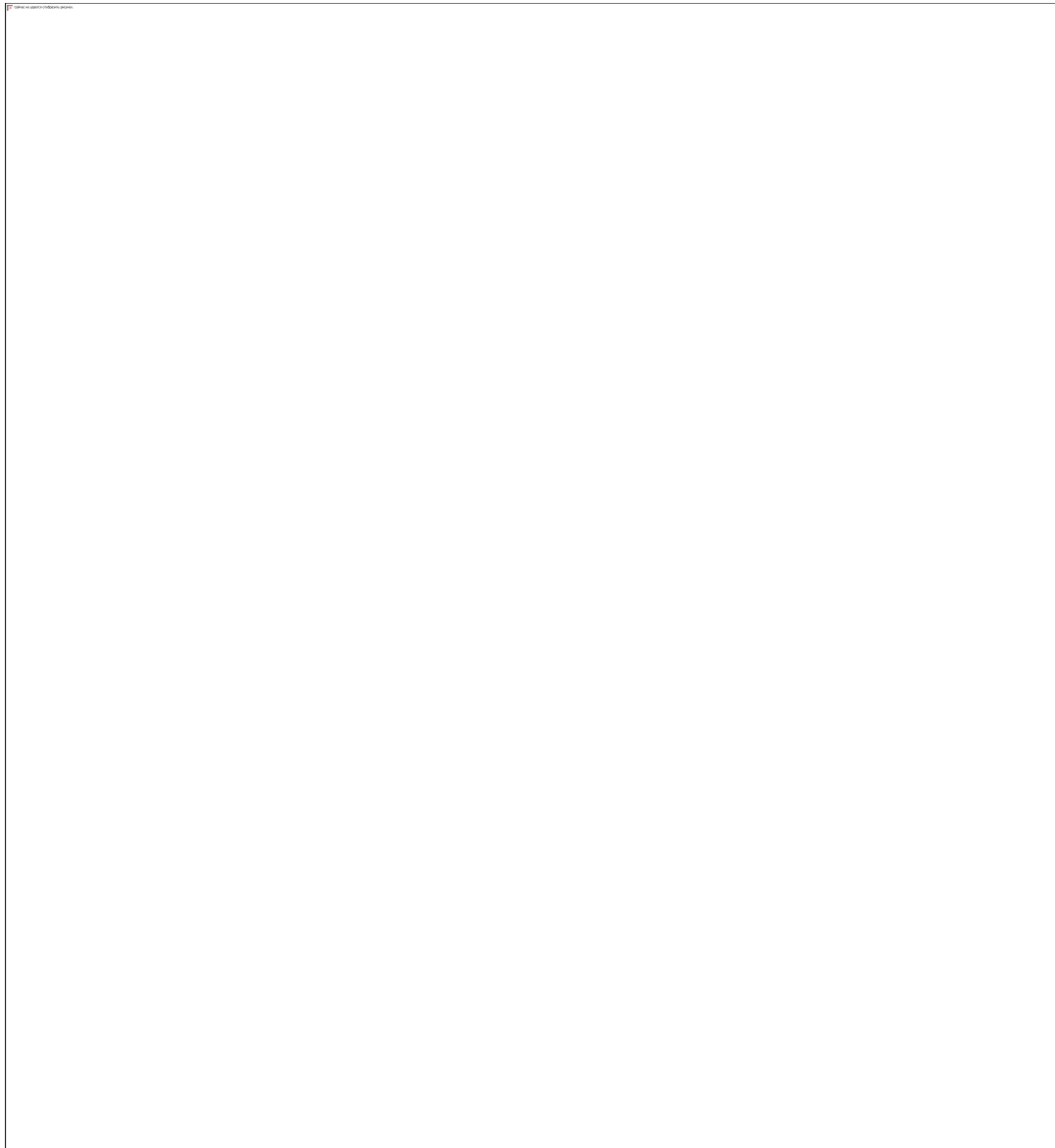
Щоб ця система діяла, необхідно запровадити відповідний нормативно-правовий акт, який би регулював усі питання, пов'язані з підготовкою, прийняттям та реалізацією управлінських рішень. При цьому треба пам'ятати, що СУОП є складовою загальної системи управління виробництвом (якістю продукції, що виробляється) і спрямована не тільки на створення оптимальних умов праці, але й на використання резервів виробництва, підвищення продуктивності праці та значне покращання якості продукції.

*Таблиця 1*

**Перелік нормативних документів з питань охорони життя і здоров'я вихованців, запобігання усіх видів дитячого травматизму**

<i>№</i>	<i>Назва нормативного документу</i>
1.	Закон України «Про освіту»(ст.ст. 3,17,24,51,53)
2.	Закон України «Про загальну середню освіту»
3.	Закон України «Про дошкільну освіту»
4.	Закон України «Про охорону дитинства»
5.	Закон України «Про дорожній рух»
6.	Закон України «Про пожежну безпеку»
7.	Закон України «Про забезпечення санітарного та епідемічного благополуччя населення»
8.	Постанова Кабміну України від 22.03.2001 № 270 «Про затвердження порядку розслідування та обліку нещасних випадків невиробничого характеру»
9.	Наказ Міністерства і науки України, Міністерства внутрішніх справ України, Головного управління державної пожежної охорони від 30.09.1998 р. № 348. 70 «Про затвердження Правил пожежної безпеки для закладів, установ та організацій системи освіти України»
10.	Правила пожежної безпеки в Україні.
11.	Наказ Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 26.01.2005р № 15 «Про затвердження Типового положення про порядок навчання і перевірки знань з питань охорони праці та Переліку робіт з підвищеною небезпекою»
12.	Наказ Міністерства освіти і науки України від 18.04.2006 р. № 304 «Про затвердження Положення про порядок проведення навчання і перевірки знань питань охорони праці в закладах, установах, організаціях, підприємствах,

	підпорядкованих Міністерству освіти і наук України».
13.	Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.08.2001 р. № 563 «Про затвердження Положення про організацію роботи з охорони праці учасників навчально-виховного процесу в установах і закладах освіти»
14.	Наказ Міністерства освіти і науки України від 31.08. 2001р № 616 «Про затвердження Положення про розслідування нещасних випадків, що сталися під час навчально-виховного процесу в навчальних закладах»



*Рис. 1. Послідовність дій керівника закладу при організації «звичайного» розслідування нещасного випадку з учнем*



Рис.2. Дії керівника закладу.

#### Використані джерела

1. Жидецький В.Ц. Основи охорони праці : Підручник / В.Ц. Жидецький. – Львів: УАД, 2006. – 336 с.
2. Гандзюк М.П. Основи охорони праці / М.П. Гандзюк, Є.П. Желібо, М.О. Халімовський. – К.: Каравела, 2003. – 408 с.
3. Демиденко Г.П. Безпека життєдіяльності : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Г.П. Демиденко. – К.: НТУУ «КПІ», 2007.
4. Закон України “Про охорону праці” № 2695-ХІІ від 14.10.1992 в редакції Закону № 229-ІV від 21.11.2002 р.

5. *Збірник нормативних документів з безпеки життєдіяльності / [упоряд.: М.В. Васильчук, Н.У. Дубова]. – К.: Основа, 2004. – 880 с.*
6. *Купчик М.П., Гандзюк М.П., Степанець І.Ф. та ін. Основи охорони праці. – К.: Основа, 2000. – 416 с.*

*Копил В.В.  
(Полтава)*

## **РОЛЬ ЦЕНТРАЛЬНОЇ НЕРВОВОЇ СИСТЕМИ В ТРУДОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ НА ОБ'ЄКТАХ ГАЛУЗІ ЗА ФАХОМ**

У процесі трудової діяльності людині приходиться виконувати різні види робіт. Історично склався розподіл на фізичну і розумову працю, що з фізіологічної точки зору умовно. Ніяка м'язова діяльність неможлива без участі центральної нервової системи, яка регулює і координує всі процеси в організмі, у той же час немає такої розумової роботи, при якій відсутня м'язова діяльність. Розходження трудових процесів виявляється лише в перевазі діяльності м'язової чи центральної нервової систем. В даний час, у зв'язку з механізацією й автоматизацією виробничих процесів, фізичне навантаження в трудовій діяльності грає все меншу роль і значно зростає роль вищої нервової діяльності.

Нервова система має найголовніше значення в організмі людини. Вона координує, регулює роботу всіх внутрішніх органів і здійснює зв'язок організму із зовнішнім середовищем. Нервова система людини складається із центральної (ЦНС), яка включає головний і спинний мозок і периферійної (ПНС), яка складається з нервових волокон, що відходять від головного і спинного мозку.

За функціями нервову систему поділяють на соматичну і вегетативну. Соматична нервова система регулює опорно-руховий апарат і всі органи чуття, а вегетативна – процес обміну речовин та роботу всіх внутрішніх органів (серця, нирок, легенів та ін.). Найпростіші рухи регулює спинний мозок. Довгастий мозок керує процесами травлення, дихання, кровообігу та іншими життєво важливими функціями. Підкіркова і кіркова частини головного мозку керують усією психічною діяльністю людини.

Центральна нервова система виконує рефлекторну, інтегративну та координаційну функції.

Рефлекторна діяльність мозку зумовлена безумовними та умовними рефлексами. Безумовні рефлекси є вродженими, мають велику стійкість і забезпечують пристосування організму до зовнішнього середовища. Умовні рефлекси набуваються залежно від обставин, розширюють діапазон пристосувальницьких можливостей організму і згасають, якщо потреби в них немає.

Стойка і злагоджена система умовних рефлексів формується у процесі навчання і забезпечує виконання певного виробничого завдання. Стойкість системи умовних рефлексів може бути порушена при відхиленні